

F. Şeyda KAHRAMAN

Çankırı Karatekin Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

Devletler Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

ULUSLARARASI HUKUKTA KADIN HAKLARI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TARİHSEL SÜREÇTE KADIN HAKLARI VE TEMEL KAVRAMLAR

I. TARİHSEL SÜREÇTE KADININ STATÜSÜNE BAKIŞ	9
A. I. Dünya Savaşı Öncesi Dönem.....	9
B. İki Savaş Arası Dönem	15
C. II. Dünya Savaşı Sonrası Dönem.....	22
II. ULUSLARARASI HUKUKTA KADIN HAKLARINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR	32
A. Uluslararası Hukuk Açısından Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet	33
B. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Açısından Toplumsal Cinsiyet	44
1. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	47
2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği.....	52
3. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet.....	61
a. Barış Dönemi	61
b. Silahlı Çatışmalar Dönemi	70

İKİNCİ BÖLÜM
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN KADIN
HAKLARINA BAKIŞI VE ETKİSİ

I.	GENEL SEKRETER'İN ROLÜ.....	84
II.	BM ORGANLARININ ROLÜ.....	89
	A. Genel Kurul.....	89
	B. Güvenlik Konseyi.....	101
	1. 1325 sayılı Karar.....	105
	a. Kararın Önemi ve Özellikleri.....	105
	b. Kadın, Barış ve Güvenlik Gündemi.....	114
	c. Ulusal Eylem Planları	116
	d. Eleştiriler.....	117
	2. 1820 sayılı Karar.....	120
	3. 1888 sayılı Karar.....	124
	4. 1889 Sayılı Karar	125
	5. 1960 sayılı Karar.....	127
	6. 2106 sayılı Karar.....	128
	7. 2122 sayılı Karar.....	129
	8. 2242 sayılı Karar.....	132
	9. 2467 sayılı Karar.....	132
	C. Ekonomik ve Sosyal Konsey.....	134
	D. Uluslararası Adalet Divanı.....	135
III.	1948 İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ	140
IV.	1966 MEDENİ VE SİYASİ HAKLARA İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞME VE EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAKLARA İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞME.....	142
V.	1979 KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ.....	144
	A. Özellikler	145
	B. Öne Çıkan Hükümler	151

C. İhtiyari Protokol.....	159
D. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi	162
1. Yetkiler.....	162
2. Öne Çıkan Kararlar.....	163
a. 2003 A.T./Macaristan	164
b. 2004 A.S./Macaristan	166
c. 2005 Gökçe/Avusturya ve 2005 Yıldırım/Avusturya	167
d. 2008 Kell/Kanada.....	170
e. 2013 E.S. ve S.C./Tanzanya.....	171
f. 2013 Mellet/İrlanda	173
3. Genel Tavsiyeler	173
VI. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ORTADAN	
KALDIRILMASI BİLDİRGESİ	175
VII. BM'DE UZMANLIK YEKİSİ: ÖZEL RAPORTÖRLER'İN	
YETKİSİ	176
VIII. BM NEZDİNDE KURULAN KOMİSYON VE KOMİTELER....	179
A. Kadının Statüsü Komisyonu.....	179
B. İnsan Hakları Komitesi ve Irk Ayrımcılığının Ortadan	
Kaldırılması Komitesi	187
C. İnsan Hakları Konseyi.....	189
D. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi	190
E. Birleşmiş Milletler Savaş Suçları Komisyonu	193
F. Birleşmiş Milletler Kadın Kalkınma Fonu	194

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİLAHLI ÇATIŞMALARDA KADINLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN KURALLAR

I. 1899-1907 LAHEY DÜZENLEMELERİ.....	205
II. 1949 CENEVRE SÖZLEŞMELERİ	208
A. Sözleşmelerin Amaçları	208

B. Sözleşmelerde Kadınlara İlişkin Hükümler	216
C. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Temelinde Tek Hüküm	218
D. Hükümlerdeki Kadın Algısı ve Kadınların Korunmasına İlişkin Diğer Hükümler	228
E. Kadın Savaşçılar	240
III. CENEVRE SÖZLEŞMELERİ'NE EK 1977 PROTOKOLLERİ ...	247

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMELERİ NEZDİNDE KADINLAR

I. NÜRNBERG VE TOKYO ULUSLARARASI CEZA MAHKEMELERİ	267
A. Mahkemelerin Kurulması	267
B. Mağdur Olarak Kadınlar	271
C. Kadınların Failliği	275
D. Kadınların Mahkemeler Nezdinde Görev Alması	276
II. RUANDA ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ	277
A. Mahkeme'nin Kuruluş Aşaması ve Yapılan Yargılamalar	277
1. Ruanda'daki Olay	277
2. Mahkeme'nin Kurulması	279
3. 1998 Akayesu/RUCM Kararı	281
4. Sanıkların Yargılanması	287
B. Mağdur Olarak Kadınlar	288
1. Cinsel Şiddet Suçları	289
a. Tecavüz Suçu: 2003 Semanza/RUCM, 2004 Gacumbitsi/RUCM Kararı ve 2005 Muhimana/ RUCM Kararları	292
b. Soykırım Amaçlı Tecavüz	298
c. İnsanlığa Karşı Suç olarak Tecavüz	302
d. İşkence olarak Tecavüz	303

2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Suçlar	304
C. Kadınların Failliği.....	306
1. Genel olarak Kadın Failler.....	306
2. 2001 Nyiramasuhuko/RUCM Kararı	307
D. Kadınların Mahkeme Nezdinde Görev Alması.....	310
III. ESKİ YUGOSLAVYA ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ ..	314
A. Mahkeme'nin Kuruluş Aşaması	314
1. Eski Yugoslavya'daki Olay.....	314
2. Mahkeme'nin Kurulması	317
B. Mağdur Olarak Kadınlar.....	320
1. Cinsel Şiddet Suçları.....	320
a. Cinsel Saldırı	322
b. Tecavüz.....	325
c. İşkence olarak Tecavüz.....	329
d. İnsanlığa Karşı Suç olarak Tecavüz	333
e. İnsanlığa Karşı İşlenen Zulüm Suçu	336
f. Soykırım	340
2. Toplumsal Cinsiyete Yönelik Suçlar	342
C. Kadınların Failliği.....	344
1. Genel olarak Kadın Failler.....	344
2. 2003 Plavšić/EYUCM Kararı.....	344
D. Kadınların Mahkeme Nezdinde Görev Alması.....	346
IV. SIERRA LEONE ÖZEL MAHKEMESİ.....	353
A. Mahkeme'nin Kuruluş Aşaması	353
1. Sierra Leone'daki Olay	353
2. Mahkeme'nin Kurulması	358
B. Mağdur Olarak Kadınlar.....	362
1. Cinsel Şiddet Suçları.....	362
a. Tecavüz.....	364
b. İnsanlığa Karşı İşlenen Diğer İnsanlık Dışı Eylemler: Zorla Evlendirme	369

c. İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar: Cinsel Kölelik	374
2. Toplumsal Cinsiyete Yönelik Suçlar	378
C. Kadınların Mahkeme Nezdinde Görev Alması.....	383
V. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ.....	384
A. Mahkemenin Kurulması.....	384
B. Mahkeme Nezdinde Düzenlenen Suçlar.....	388
1. Cinsel Şiddet Suçları.....	388
a. Tecavüz.....	389
b. Zorla Evlendirme	390
c. Zorla Çıplaklık	394
d. Zorla Hamile Bırakma.....	395
e. Cinsel Kölelik.....	398
f. İnsanlığa Karşı İşlenen Cinsiyete Dayalı Zulüm Suçu	401
2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Hükümler	405
C. Kadınların Mahkeme Nezdinde Görev Alması.....	409

BEŞİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI

MAHKEMELERİNİN OLDUĞU

COĞRAFYALARDA KADIN HAKLARI

I. AFRİKA KITASINDA KADIN HAKLARI	415
A. AFRİKA'DA KADINA YÖNELİK BAKIŞ	415
B. Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı	422
C. Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı'nın Afrika'daki Kadınların Haklarına İlişkin Protokolü (Maputo Protokolü)	426
D. Afrika İnsan ve Halk Hakları Komisyonu	435
1. Komisyon'un Yetkileri	436
2. Komisyon'da Kadın Temsili	437
3. Komisyon Kararlarında Kadın Hakları.....	439
4. Komisyona Yönelik Eleştiriler	442

E. Kadın Hakları Özel Raportörü.....	443
F. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Mahkemesi.....	444
1. Mahkeme'nin Görev ve Yetkileri.....	447
2. Yargıçlar Arasında Kadınların Temsili.....	450
3. Mahkeme Kararlarında Kadın Hakları	454
II. AMERİKA KITASINDA KADIN HAKLARI.....	458
A. Amerika Kıtasında Kadın Hakları ve Kadına Yönelik Bakış.....	458
B. Amerikan Devletleri Örgütü ve Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi	470
C. Amerikalılar-arası İnsan Hakları Sistemi	474
D. Amerikalılar-arası İnsan Hakları Mahkemesi	480
1. Mahkeme'nin Görev ve Yetkileri.....	480
2. Mahkeme Tarafından Ele Alınan Kadın Haklarının Dönüşümüne Etki Eden Davalar.....	487
a. 1997 Loayza Tamayo/Peru	487
b. 2004 Plan de Sánchez Katliamı/ Guatemala	488
c. 2006 Miguel Castro-Castro Hapishanesi/Peru	490
d. 2009 González ve diğerleri (Pamuk Tarlası)/Meksika....	494
e. 2010 Fernández Ortega ve diğerleri/Meksika ve Rosendo Cantú ve diğerleri/Meksika.....	501
f. 2011 Gelman/Uruguay.....	505
g. 2012 Artavia Murillo ve diğerleri ('In Vitro Fertilization')/Kosta Rika	506
h. 2015 Velásquez Paiz ve diğerleri/ Guatemala	507
i. 2018 López Soto ve diğerleri/Venezuela	508
j. 2021 Manuela ve diğerleri/El Salvador	512
k. 2022 Brítez Arce/Arjantin	514
E. Amerikalılar-arası İnsan Hakları Komisyonu.....	515
1. Komisyon'un Görev ve Yetkileri	515
2. Komisyon Kararlarında Kadın Hakları.....	521
a. 1996 Raquel Martín de Mejía/Peru	521

b.	2001 María Eugenia Morales de Sierra/Guatemala.....	523
c.	2001 Maria da Penha Maia Fernandes/Brezilya.....	525
d.	2001 Ana, Beatriz ve Celia Gonzalez Perez/Meksika.....	529
e.	2003 María Mamerita Mestanza Chávez/Peru.....	530
f.	2007 Marcia Barbosa de Souza/Brazil.....	531
g.	2007 Elena Tellez Blanco/Kosta Rika	532
h.	2007 Karina Montenegro ve diğerleri/Ekvador	533
i.	2011 Jessica Lenahan (Gonzales) ve diğerleri/ Birleşik Devletler	534
F.	Amerikalılar-arası Mahkeme ve Amerikalılar-arası Komisyon Nezdinde Kadınların Temsili.....	538
G.	Amerikalılar-arası Kadın Komisyonu	542
H.	Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikalılar-arası Sözleşme (Belém do Pará Sözleşmesi)	545
I.	Kadın Hakları Raportörlüğü Ofisi.....	552
III.	AVRUPA KITASINDA KADIN HAKLARI	555
A.	Avrupa Kıtasında Kadın Hakları ve Kadına Yönelik Bakış	555
B.	Avrupa Konseyi	561
1.	Avrupa Konseyi Sözleşmeleri.....	566
a.	Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı.....	566
b.	Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi.....	567
c.	Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İç Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi.....	568
i.	Sözleşme'nin Özellikleri	569
ii.	Öne Çıkan Hükümler	573
iii.	Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İç Şiddete Karşı Eylem Uzmanlar Grubu (GREVIO) ve Taraflar Komitesi.....	586

iv. Taraf Devletler	589
d. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme	593
2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.....	603
a. Görev ve Yetkiler	603
b. Mahkeme Tarafından Ele Alınan Kadın Haklarının Dönüşümüne Etki Eden Davalar.....	606
i. 1979 Airey/İrlanda	606
ii. 1979 Marckx/Belçika.....	608
iii. 1985 X ve Y/Hollanda	610
iv. 1985 Abdulaziz, Cabales ve Balkandi/Birleşik Krallık	612
v. 1994 Burghartz/İsviçre.....	614
vi. 1995 CR/Birleşik Krallık ve SW/Birleşik Krallık ...	615
vii. 1997 Aydın/Türkiye.....	616
viii. 2007 Collins ve Akaziebie/İsveç.....	618
ix. 2008 Bevacqua ve S./Bulgaristan.....	620
x. 2009 Opuz/Türkiye	624
xi. 2010 A, B ve C/İrlanda.....	630
xii. 2012 Konstantin Markin/Rusya.....	634
xiii. 2014 Cusan ve Fazzo/İtalya.....	635
xiv. 2016 Civek/Türkiye	636
xv. 2017 Talpis/İtalya.....	636
xvi. 2017 Carvalho Pinto de Sousa Morais/Portekiz.....	637
xvii. 2019 Volodina/Rusya	639
xviii. 2021 León Madrid/İspanya.....	641
xix. 2021 Tapayeva ve diğerleri/Rusya.....	642
xx. 2021 Yocheva ve Ganeva/Bulgaristan	643
xxi. 2021 Jurčić/Hırvatistan.....	644
xxii. 2022 A ve B/Gürcistan	644
xxiii. 2023 M.L./Polonya	645

XVIII

xxiv. 2023 Semenya/İsviçre	646
xxv. 2023 Nurcan Bayraktar/Türkiye	647
c. Yargıçlar Arasında Kadın Temsili	649
SONUÇ	653
KAYNAKÇA.....	665